

Особлива роль у роботі з девіантними студентами відводиться сім'ї. Слід зазначити, що результативність корекції спілкування в сім'ях з девіантною поведінкою залежить від вмілого поєднання як прямого (психологічна освіта батьків), так і опосередкованого (здійснюється через молодь, через організацію спільної діяльності та спілкування дітей і дорослих в сім'ї, в навчальному закладі, за місцем проживання) впливу на сім'ю.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гонеев А. Основы коррекционной педагогики : [учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. учр. / под ред. В. Сластенина] / А. Гонеев, Н. Лифинцева, Н. Ялпаева. – М. : Академия, 1999. – 280 с.
2. Кашенко В. Педагогическая коррекция : Испр. недостатков характера у детей и подростков : [пособ. для студ. сред. и высш. пед. учеб. зав.] / В. Кашенко. – М. : Изд. «Академия», 2000. – 304 с.
3. Орбан-Лембрик Л. Соціальна психологія : навч. посібник для вузів / Л. Орбан-Лембрик. – К. : Академвидав, 2005. – 448 с.
4. Социальная педагогика : курс лекций / под ред. М. Галагузовой. – М. : ВЛАДОС. – 2000. – 416 с.

Світлана Губіна,

ст. викладач,

КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти»

РОБОТА ШКОЛИ З БАТЬКАМИ ЯК ПЕРЕДУМОВА ПОПЕРЕДЖЕННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА

У статті розглядаються деякі аспекти сучасного становища дітей в Україні та надаються пропозиції щодо роботи вчителів з батьками, спрямованої на протидію та запобігання насильству в сім'ї.

Svitlana Hubina

SCHOOL WORK WITH PARENTS AS A METHOD OF PREVENTION OF DOMESTIC VIOLENCE

The article outlines certain issues of current position of children in Ukraine, provides several suggestions on the work of teachers with parents aimed to prevent domestic violence.

Після закінчення Другої світової війни було укладено більше як 44 міжнародні документи з прав людини. Серед них є один, якому належить особливе місце – Загальна декларація прав людини, прийнята 10.12.1948 р. Генеральною Асамблеєю ООН. Цей документ часто називають Біблією прав людини, Міжнародним каталогом прав людини. Декларація є основою для усієї наступної міжнародної та конституційної нормотворчості в галузі прав людини.

Під правами дитини розуміють чітко окреслені, установлені принципи, положення й закони, що регулюють її життєдіяльність у суспільстві. Права дитини теж сьогодні закріплені у відповідних міжнародних та національних документах.

Базовим документом, спрямованим на захист дітей, є Конвенція про права дитини, прийнята Організацією Об'єднаних Націй 20 листопада 1989 р. Ставлячи підпис під цим документом, уряди багатьох країн (в тому числі і Україна) продемонстрували своє бажання ратифікувати його. Процес ратифікації включає прийняття державою зобов'язань упорядкувати своє національне законодавство відповідно до положень договору. Після ратифікації уряди юридично зобов'язалися виконувати положення Конвенції і нести відповідальність перед міжнародним співтовариством.

Слід визначитися з основним поняттям – «дитина». Під цим терміном розуміють «кожну людську істоту до досягнення 18-річного віку, якщо за законом, застосовуваним до даної особи, вона не досягає повноліття раніше» [1, с. 5]. Таким чином? дитинство – це етап розвитку людини, під час якого вона росте, розвивається, формується відповідно до соціальних, культурних, психологічних і педагогічних умов свого існування.

В Україні завжди був високий рівень інтересу до такої суспільно-гуманітарної проблеми, як права дитини і захист цих прав. Висунення її на передній план політичного, педагогічного й соціального життя зумовлене кількома причинами, до яких можна віднести рух українського суспільства й суспільної думки до громадянського, відкритого правового суспільства.

Друга, не менш важлива причина актуальності цієї проблеми – сучасне становище дітей в Україні. Сьогодні загострюється увага на проблемах виховання, навчання, охорони здоров'я, а також соціального і правового захисту дітей. Лише протягом останніх років зменшилась кількість дошкільних закладів, скоротилась чисельність в них дітей. Недостатньо фінансуються навчальні заклади, слабкою є їхня матеріальна база. Не в повній мірі вирішена проблема залучення до навчання підлітків, які кинули навчатися. Занепокоєння і тривогу викликають негативні тенденції в організації дозвілля, культурного і фізичного

виховання та відпочинку дітей. Найболючіше питання – діти з особливими освітніми потребами. Наявна мережа спеціалізованих установ, а також груп і класів у дитячих дошкільних закладах і школах не повною мірою задовольняють потреби у їх навчанні, лікуванні та реабілітації. Недостатньо здійснюються заходи щодо соціального і правового захисту дітей, створення для них необхідних умов виживання й розвитку. Зростає кількість батьків, які ухиляються від виховання своїх дітей. Зростає кількість бездоглядних дітей.

Соціальний статус дитини, способи її життєдіяльності, стосунки з батьками мають перебувати в центрі уваги суспільства і потребують найшвидшого розв'язання. Навіть без статистичних даних можна стверджувати, що обмеження і порушення прав дитини починається саме з сім'ї і здійснюється найближчими до дитини родичами або особами, що опікуються над дитиною. Дитина, чії права обмежуються або порушуються власними батьками, виростає агресивною, погано розвивається, часто стає здобиччю кримінальних структур.

Внаслідок свого соціального статусу дитина знаходиться в залежності від дорослих і часто є першим об'єктом для прояву найгірших людських якостей. Такі прояви батьківського «виховання» як неадекватні батьківські установки, бажання «переломити» або «удосконалити» власну дитину, маніпулювання, приниження чи погрози примушують дитину жертвувати своїми почуттями, потребами, щоб догодити очікуванням чи виховним принципам батьків [6]. Діти також можуть бути свідками бійок між батьками, і на них, безперечно впливає те, що вони є свідками домашнього насильства.

На нашу думку, більшість батьків не розуміє, що виховання дитини потребує терпіння, часу і самовіддачі. Більшість батьків не розуміє, що приниження дитини знижує її самооцінку, знецінює особистість. Як легко батьки залякують своїх дітей, погрожуючи фізичною розправою. Є батьки, які вважають, що суворе виховання підготує дитину до дорослого життя, і часто відмовляють дитині у співчутті, турботі та любові. І мало хто з батьків усвідомлює, що таке відношення сприяє розвитку агресивності у дитини, бажанню причинити шкоду собі та іншим, є однією з причин самогубств дітей.

Українське законодавство передбачає право дитини вільно висловлювати свої погляди з усіх питань, що стосуються дитини, при чому цим поглядам повинна приділятися належна увага. Статтею 34 Конституції України кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх переконань і поглядів. Але чи справді кожна дитина має можливість вільно висловлювати свої погляди, якщо вони, наприклад, не співпадають з поглядами батьків?

Національне законодавство України регламентує право дитини на ім'я, на розвиток під піклуванням своїх батьків в атмосфері любові, морального та матеріального забезпечення [2; 3; 5]. За ст. 152 Сімейного кодексу при неналежному виконанні батьками (одним з них) обов'язків щодо виховання або при зловживанні батьківськими правами діти можуть звернутися за захистом своїх прав та інтересів до органів опіки і піклування [5]. Але чи багато дітей звертається за захистом до цих органів?

Слід визначити, що у суспільстві, в сім'ї, школі тощо все ще панує думка, що дитина через її вік мало що розуміє і не спроможна на рівні дорослих брати участь в обговоренні сімейних проблем. І виходячи з цього, дитина повинна підкорятись батькам, а примус та приниження вважаються нормальними звичними методами виховання.

У таких умовах велика роль у формуванні особистості дитини, її правової свідомості віддається навчальним закладам, і, в першу чергу, школі. Саме школа є одним з найголовніших чинників соціалізації дитини, саме школа має всі можливості надавати необхідні правові знання, формувати демократичну правову культуру не тільки у школярів, але і у їхніх батьків.

Через роботу з батьками педагоги можуть донести до усвідомлення дорослих, що їх основним обов'язком є турбота про задоволення фізичних потреб дитини та ставлення до дитини, яке б визначило її любов до життя. Школа зобов'язана систематично на батьківських зборах, засіданнях батьківських університетів та батьківських комітетів розглядати питання попередження та подолання проявів насильства по відношенню до дітей в сім'ї і повідомляти про випадки насильства відповідні органи. Серед шкільних педагогів є фахівці, які зможуть на високому науковому рівні проводити семінари і тренінги для батьків щодо вживання заходів для запобігання насильства в сім'ях.

Тільки визнання дитини рівноправною особою, подолання стереотипів батьківського ставлення до дітей як до своєї власності, неповноцінного учасника сімейних стосунків, може сприяти свободі висловлювань дитини, поваги до її точки зору, а також їх участі у розв'язанні всіх питань, які стосуються інтересів дітей.

Але ж досвід показує, що, на жаль, існуюча система захисту прав дитинства не дає достатніх знань і умінь у цій галузі ні самим дітям, ні дорослим, що доводиться тотальною юридичною безграмотністю і правовою безпорадністю громадян України. Бо що можна говорити про захист і реалізацію того чи іншого права, якщо мало хто знає, які саме права в нас є.

За даними опитування школярів, наведеними в Інформаційній довідці до наказу МОНУ від 25.12.2006 р. № 844, про впевненість в тому, що вчителі намагатимуться припинити насильство, якщо

стануть його свідками, зазначили 75,2% учнів. Однак 14,3% опитаних вважають, що вчителі часто самі є ініціаторами насильства і кривдження учнів. На байдужість вчителів («вдаватимуть, що не бачать нічого») вказали 12,8% респондентів [6, с. 317].

Досвід роботи в системі післядипломної педагогічної освіти дає змогу стверджувати, що навіть педагогічні працівники вважають покарання дітей в сім'ї припустимими, а для деяких дітей навіть необхідними. Значна частка вчителів не обізнана з діючим законодавством стосовно прав дітей і, відповідно, потребує додаткової спеціальної підготовки.

Соціальний статус дитини, способи її життєдіяльності, стосунки з дорослими мають постійно перебувати в центрі уваги педагогів і потребують негайної зміни їх ставлення до дітей, до внутрішнього світу дитинства, його інтересів, запитів, побажань. В загальноосвітніх навчальних закладах має культивуватись думка, що без вирішення питань психологічного здоров'я в сім'ї, в якій виховується дитина, неможливо організувати повноцінний навчально-виховний процес, під час якого кожна дитина зможе реалізувати своє право на освіту та захист від жорстокого поводження.

Захистити і зберегти фізичне і психічне здоров'я української парості – це не тільки соціально-педагогічне завдання, а й, в першу чергу, педагогічні працівники зобов'язані спрямувати зусилля на ознайомлення молодих громадян та їх батьків з їхніми правами і навчити на практиці застосовувати набуті знання. А держава повинна створити всі умови для забезпечення та захисту прав дитини, контролювати дотримання цих прав та виконання чинного законодавства України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конвенція про права дитини : [зб. документів]. – К. : Представництво ЮНІСЕФ в Україні, 2001. – С. 5–22.
2. Конституція України. – К. : Право, 1996. – 56 с.
3. «Про охорону дитинства». Закон України від 26 квітня 2001 р. № 2402-III // Директор школи. – 2002. – №8. – С. 7–10.
4. «Про попередження насильства в сім'ї». Закон України від 15.11.2001 р. №2789-III // Урядовий кур'єр. – 2001. – № 116. – С. 3–4.
5. Сімейний кодекс України. – Харків : Одісей, 2002. – 104 с.
6. Стан системи попередження насильства в сім'ї в Україні : правові, соціальні, психологічні та медичні аспекти / [за заг. ред. О. Кочемировської]. – К. : Вид-во ФОП Ю. Я. Клименко, 2010. – 372 с.

Володимир Гуріч,

канд. пед. н., доцент,
Херсонський державний університет

НАПРЯМИ РОБОТИ СОЦІАЛЬНОГО ПЕДАГОГА З МЕТОЮ ЗАПОБІГАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО НАСИЛЛЯ НАД ДІТЬМИ

У статті розглядаються психологічні та соціально-педагогічні аспекти виникнення економічного насилля щодо дитини. На основі аналізу нормативних джерел та практики профілактичної роботи визначаються форми такого насилля, окреслюються напрями роботи соціального педагога із запобігання проявів економічного насилля у сім'ї.

Volodymyr Hurich

DIRECTIONS OF WORK OF SOCIAL EDUCATORS TO PREVENT ECONOMIC VIOLENCE AGAINST CHILDREN

The article examines the psychological and social pedagogical aspects of emergence of economic violence against children. Based on the analysis of normative framework and preventive work practices, forms of such violence are defined, the directions for social educator work for prevention of economical violence in the family are outlined.

Економічне або фінансове насильство часто вважають різновидом емоційного чи психологічного насильства. Цей різновид насильства починається одночасно з емоційним і включає схожі тактики. Воно зустрічається в усіх соціально-економічних групах і часто визначається як будь-які дії, спрямовані на позбавлення ресурсів економічної незалежності та/або нав'язують матеріальну залежність. Значна частина потерпілих називає економічну залежність основною причиною, з якої вони залишалися в насильницьких відносинах. Випадків економічного насильства в Україні фіксується найменше, бо наявна проблема нерозуміння пересічними громадянами її змісту. Діти також часто не розрізняють життєві потреби і капризи, тому і можуть запитувати: якщо батьки не дають грошей на новий мобільний телефон або іншу дорогу річ, чи є це економічним насильством?

У законодавстві України термін «економічне насилля» (далі – ЕН) визначений у Законі «Про попередження насильства у сім'ї»: «умисне позбавлення одним членом сім'ї іншого члена сім'ї житла, їжі, одягу та іншого майна чи коштів, на які постраждалий має передбачене законом право, що може призвести до його смерті, викликати порушення фізичного чи психічного здоров'я». Кваліфікувати це можна за